

Η επαγγελία μιας συντηρητικής μεταρρύθμισης

Νέα ετικέτα συντηρητισμού

Του ΝΙΚΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ, Καθηγητή Νομικής στο ΑΠΘ

Πρόσφατα δημοσιεύθηκε στον Τύπο η διακήρυξη 489 πανεπιστημιακών υπέρ της μεταρρύθμισης του νόμου-πλασίου για την ανώτατη εκπαίδευση. Οι υπογράφωντες θεωρούν τη μεταρρύθμιση αναγκαία, ώστε να τονωθεί η αυτοτέλεια των ΑΕΙ και να διασφαλιστούν η ροή και η απρόσκοπτη διαχείριση των δημόσιων επιχορηγήσεων για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Ο αριθμός των υπογραφών είναι σημαντικός, έστω κι αν τέθηκαν όχι μόνο από ενεργούς, αλλά και από αποχωρήσαντες καθηγητές. Πρόκειται για έκκληση ατόμων προς άτομα, που παρακάμπτει τις θέσεις των συλλογικών οργάνων και των ενώσεων του πανεπιστημίου (βλ. κριτική Ν. Κοταρίδη, «Αυγή» 15.10.2006). Δεν είναι πάντως ο αριθμός, αλλά η ταυτότητα των υπογραφόντων που προσκαλεί σε διάλογο. Τυχαίνει να γνωρίζω άμεσα αρκετούς: επιχειρηματολογούν με περίσκεψη και προσέχουν τους αντιλόγους. Γι' αυτό σπεύδω εδώ να εκθέσω μια πολύ διαφορετική προσωπική γνώμη.

Με τη σειρά: στη διακήρυξη προτάσσεται η ανάγκη να αναθεωρηθούν αρκετές από τις διατάξεις του νόμου-πλασίου, καθώς έχει περάσει ένα τέταρτο του αιώνα από τη θεσμοθέτησή του. Η παραμικρή ενασχόληση όμως με την πρόταση αυτή γεννά απορίες.

Κατ' αρχάς, ένα τέταρτο του αιώνα έχει περάσει επίσης από τη νομοθετική κατοχύρωση της ισότητας των φύλων στο οικογενειακό δίκαιο, ενώ ακόμη μακροβιότερες είναι οι πλείστες από τις εγγυητικές ρυθμίσεις υπέρ των εργαζομένων. Υποστηρίζει κανείς ότι η πάροδος χρόνου από τη θέσπιση των ρυθμίσεων αυτών αποτελεί καθοριστικό επιχείρημα για τη μεταρρύθμισή τους;

Κατά δεύτερο, η όποια συζήτηση δεν αφορά την αναθεώρηση ή μη «αρκετών από τις διατάξεις του νόμου-πλασίου». Στην πραγματικότητα όχι απλώς αρκετές, αλλά πάμπολλες έχουν ήδη αναθεωρηθεί, ενώ κι άλλες μελλοντικές επιμέρους νομοθετικές επεμβάσεις κανέναν δεν θα ξενίσουν. Το ζήτημα είναι αν θα αλλάξουν οι βασικοί άξονες και η φιλοσοφία των κανόνων που διέπουν την ανώτατη εκπαίδευση. Εδώ η απάντηση δεν είναι αυτονόητα θετική, όταν π.χ. στους άξονες αυτούς ανήκουν η στήριξη του δημόσιου χαρακτήρα της ανώτατης εκπαίδευσης ή η δημοκρατική-αιρετή σύνθεση των βασικών οργάνων διοίκησης του πανεπιστημίου, τη στιγμή που σήμερα πνέουν διαφορετικά διεθνή ρεύματα.

Τρίτο και κυριότερο: όλοι επιζητούν εμφανικά την αλλαγή καταστάσεων στο πανεπιστήμιο, αλλά δεν είναι καθόλου δεδομένο, όπως η διακήρυξη θεωρεί, ότι η αλλαγή πρέπει πάλι να αρχίσει με μια νέα σπονδή στην πολυνομία. Το πανεπιστήμιο μαστίζεται από την έλλειψη διδακτικού και ιδίως βασικού διοικητικού προσωπικού: οι ουρές και οι εμπλοκές στις γραμματείες, ο ανεπαρκής καθαρισμός, η έλλειψη φυλάκων, όλα αυτά συνθέτουν την περιρρέουσα ατμόσφαιρα που αγκυλώνει την αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης. Καθοριστικές είναι και οι ελλείψεις της υλικής υποδομής: των εγκαταστάσεων, των βιβλιοθηκών και του εξοπλισμού. Θα αλλάξουν όλα αυτά ως διά μαγείας με νόμους, ενώ η ισχνή χρηματοδότηση θα αφήνει τη φθορά να προχωρεί;

Παρακάτω, η διακήρυξη εκτιμά ότι η μεταρρύθμιση που άρχισε πρέπει να προχωρήσει, ανεξαρτήτως του ακριβούς περιεχομένου της. Δηλαδή, αλλαγή για την αλλαγή; Σε μια ιστορική περίοδο, όπου το κράτος πρόνοιας συρρικνώνεται και η ανιδιοτέλεια χάνεται, είναι περίεργο να καλούνται οι πολίτες να υποστηρίξουν οποιαδήποτε μεταβολή ανεξαρτήτως περιεχομένου. Ας δώσουμε ένα παράδειγμα: η εντατική εξωπανεπιστημιακή απασχόληση πολλών καθηγητών εξασθενεί σήμερα τη δυναμική των πανεπιστημίων. Γιατί όμως άραγε

στο θέμα αυτό η «μεταρρύθμιση» δεν μεταρρυθμίζει τίποτε, αλλά -όπως θα το διατύπωναν οι διακηρύσσοντες- «επιδιώκει την επ' αόριστον διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης»; Μήπως επειδή ο περιορισμός της εξωπανεπιστημιακής απασχόλησης είναι αδύνατος όσο οι αποδοχές των πανεπιστημιακών παραμένουν χαμηλές; Με άλλα λόγια: για τη συνέχιση ποιας αόρατης μεταρρύθμισης πρόκειται εδώ; Πότε άρχισε; Ποιος την είδε, ποιος την ξέρει;

Ακριβώς επειδή δεν υπάρχει σύγκλιση απόψεων για την ταυτότητα των αλλαγών, είναι επικίνδυνο να επιζητείται η προώθησή τους «ανεξαρτήτως του κόμματος που βρίσκεται στην εξουσία». Δεν πρόκειται εδώ για ένα τεχνοκρατικό και απολίτικο ζήτημα. Οι κυβερνήσεις προχωρούν π.χ. με διαφορετικές ταχύτητες σε εποχές ρευστότητας (και ρευστοποίησης) του κράτους πρόνοιας. Οι πολιτικές συνθήκες της αλλαγής έχουν καίρια σημασία -ας αντιτάξω κι εγώ ένα αυτονόητο στα πολλά των συναδέλφων μου.

Στη συνέχεια η διακήρυξη περιλαμβάνει κάποιες θέσεις που στη γενικότητά τους είναι κοινής αποδοχής, αλλά οδηγούν σε διαφωνίες όταν αναλύονται. Ολοι δέχονται την ανάγκη αυτοτέλειας των ΑΕΙ. Εχουν όμως άραγε γίνει κάποια βήματα στην κατεύθυνση αυτή, ώστε «να συνεχιστεί η μεταρρύθμιση» ή κινούμαστε ανάποδα; Μήπως ως αυτοτέλεια εννοείται απλώς η αύξηση των ιδίων πόρων, η οποία βέβαια θα συνδέεται με εξαρτήσεις από τον ιδιωτικό χώρο; Ολοι επίσης συμφωνούν για την αύξηση των σχετικών δημόσιων δαπανών και τη χρηστή τους διαχείριση. Αυτή η αλλαγή όμως προϋποθέτει άραγε μανάτζερ με υπερεξουσίες ή, αντίθετα, περισσότερη διαφάνεια, ορθολογισμό και δημοκρατικό έλεγχο; Πιθανώς εδώ γίνεται υπαινιγμός για την αμφισβητούμενη αξιολόγηση. Αν δεν κάνω λάθος ωστόσο, αυτό που αμφισβητεί η πανεπιστημιακή κοινότητα δεν είναι η σκοπιμότητα και η υποχρέωση λογοδοσίας του πανεπιστημίου προς τον εντολοδόχο και χρηματοδότη πολίτη. Η αντίρρηση αφορά τη δυνατότητα πρωθύστερης αξιολόγησης ενός τελικού έργου, χωρίς προηγούμενη αξιολόγηση των μέσων και των υποδομών, καθώς και τα κριτήριά της.

Εχουν δίκιο οι διακηρύσσοντες ότι ο διάλογος δεν μπορεί να επανεκκινήσει αγνοώντας ό,τι ήδη έχει κατατεθεί δημόσια. Εχει σημασία όμως το αν ως τώρα καταγράφονται κάποιες συγκλίσεις για τους βασικούς άξονες της αλλαγής. Εδώ η απάντηση μένει αρνητική. Λείπουν π.χ. οι προκαταρκτικές συναινέσεις για την εκχώρηση υπηρεσιών της ανώτατης εκπαίδευσης στην αγορά και μάλιστα για την καθιέρωση ιδιωτικών πανεπιστημίων. Τεκμηριώνεται η αντίρρηση πως έτσι θα επιταχυνθεί η απορρύθμιση του δημόσιου πανεπιστημίου, ενώ ο μόνος ανταγωνισμός που με βεβαιότητα θα προκύψει θα συντελείται στο εσωτερικό του κρατικού προϋπολογισμού: Από τα ίδια ανεπαρκή κονδύλια για την ανώτατη εκπαίδευση θα πρέπει να εκταμιεύονται πλέον και επιχορηγήσεις ιδιωτικών πανεπιστημίων.

Καταλήγουμε στοχαζόμενοι τη διακήρυξη ότι «η μεταρρύθμιση δεν πρέπει να ανακοπεί από την αντίσταση των δυνάμεων εκείνων που επιδιώκουν την επ' αόριστον διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης». Σωστά, αλλά ποιες είναι αυτές οι συντηρητικές δυνάμεις;

Γνώμη μου: Είναι όσοι έχουν μετακινήσει αλλού το κέντρο βάρους των ενδιαφερόντων τους και παριστάνουν τη σιωπηρή πλειοψηφία, βολεμένοι μέσα στη θεσμική και πρακτική ανοχή. Είναι επίσης όσοι προωθούν μια εικονική μεταρρύθμιση, που θα παγιώσει την πορεία υποβάθμισης και την υπαγωγή της παιδείας στο κέρδος. Οπωσδήποτε δεν ανήκουν στους συντηρητικούς εκείνοι που αντιστέκονται στην εικονικότητα και αγωνίζονται για μια ουσιαστική αλλαγή της παιδείας.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ - 18/10/2006